

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΜΑΡΙΤΣΑ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ

«Γίνονται στην χώρα μας προσπάθειες για συνεργασία ειδικών και γονέων;»

Είναι δύσκολο να απαντήσει κανείς με ναι ή όχι. Σίγουρα υπάρχουν μεμονωμένες προσπάθειες. Σε επίπεδο ειδικών υπηρεσιών που να στοχεύουν σε αυτή την κατεύθυνση δε νομίζω ότι υπάρχουν.

«Πώς θα μπορέσει να εκπαιδευτεί ο γονιός;»

Υπάρχουν κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα για γονείς όπως το Early Bird, το Happen, το ΜΑΚΑΤΟΝ που γίνονται από ιδιωτικούς φορείς και έχουν κάποιο κόστος.

«Πώς μπορούν οι επαγγελματίες να συσπειρωθούν για να πείσουν την επίσημη πολιτεία;»

Μόνο η συντονισμένη προσπάθεια γονιών και ειδικών μπορεί να αποδώσει. Σίγουρα οι ειδικοί επαγγελματίες και στην Ελλάδα μπορούν να παρέχουν όλη την κατάλληλη πληροφόρηση και υποστήριξη των γονέων. Από την άλλη πλευρά οι ειδικοί επαγγελματίες, σε οποιονδήποτε χώρο κι αν εργάζονται οφείλουν με τεκμηριωμένες μελέτες και προτάσεις να πιέζουν τις υπηρεσίες τους και τους αρμόδιους φορείς.

«Πώς μπορεί να προστατευθεί ο γονιός από τον επαγγελματία που δεν συνεργάζεται μαζί του;»

Ο γονιός έχει δικαίωμα αλλά και οφείλει, πριν από κάθε συνεργασία με κάποιον ειδικό επαγγελματία, να γνωρίζει τον τρόπο με τον οποίον θα εργαστεί ο ειδικός με το παιδί του. Πριν από την έναρξη της συνεργασίας ο γονιός μπορεί να απαιτήσει από τον ειδικό να του γνωστοποιήσει την προσέγγιση που θα ακολουθήσει, τα ειδικά θεραπευτικά προγράμματα που θα εφαρμόσει αλλά κυρίως με ποιον τρόπο θα εμπλέξει τη ν οικογένεια στο πρόγραμμα. Εάν ο γονιός δεν είναι απόλυτα σίγουρος για τη δουλειά που κάνει ο ειδικός ή αν ο ειδικός δεν του δίνει πειστικές απαντήσεις τότε οφείλει να διακόψει τη συνεργασία. Εφόσον ο γονιός αισθάνεται ότι γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον ειδικό μπορεί να απευθύνεται στους επίσημους συλλόγους π.χ στον Πανελλήνιο Σύλλογο Λογοπεδικών, στο Σύλλογο Εργοθεραπευτών κ.λ.π.

«Τι είδους συνεργασία μπορεί να υπάρξει με ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο που είναι ακατάλληλο;»

Ακόμη και σε ένα ακατάλληλο εκπαιδευτικό πλαίσιο μπορεί κανείς να συναντήσει επαγγελματίες που έχουν και γνώσεις και διάθεση να εργαστούν. Καλό είναι να αγωνιζόμαστε πάντοτε, τουλάχιστον για το μίνιμουμ των απαιτούμενων υπηρεσιών, αλλά από την άλλη να μη μας λείπει η διάθεση να στηρίζουμε τους ανθρώπους που θέλουν και μπορούν να βοηθήσουν

«Πώς θα ξέρω ότι ο λογοθεραπευτής κάνει καλά την δουλειά του;»

Από το γεγονός ότι έχετε πειστεί από τις πληροφορίες που σας έδωσε σχετικά με τη δυσκολία που παρουσιάζει το παιδί σας. Ενημερώνοντας σας για την πορεία της θεραπευτικής προσέγγισης ακόμη και στην περίπτωση που εργάζεται μόνος του με το παρτίκι και τέλος κάνοντάς μέτοχο στην θεραπεία από και από τα δύο μέρη ανταλλάσσονται πληροφορίες και τεχνικές

«Ποιος θα μου δείξει τι να κάνω στο σπίτι;»

Λογικά ο εκπαιδευτικός που είναι υπεύθυνος για το εκπαιδευτικό/θεραπευτικό πρόγραμμα του παιδιού είναι και ο πλέον κατάλληλος να σχεδιάσει και να σας βοηθήσει να υλοποιήσετε το πρόγραμμα στο σπίτι. Το τι θα κάνει το παιδί σπίτι αφορά το εκπαιδευτή αλλά κυρίως το γονιό. Είναι απαραίτητη η πολύ στενή συνεργασία αλλά και η σχέση εμπιστοσύνης και από τα δύο μέρη.

«Από ποιόν ειδικό πρέπει να ξεκινάει η παρέμβαση;»

Ο αυτισμός είναι η μόνη διαταραχή ενώνει όλους τους ειδικούς Επαγγελματίες. Με αυτό εννοούμε ότι άσχετα από την εξειδίκευση σε έναν συγκεκριμένο τομέα ανάπτυξης του ανθρώπου οι ειδικοί που ασχολούνται με τον αυτισμό πρέπει να καθοδηγούνται στην παρέμβασή τους από τη βασική διαταραχή και τις επιπτώσεις που έχει στον τρόπο μάθησης των παιδιών. Έτσι δεν τίθεται θέμα από ποιόν ειδικό πρέπει να ξεκινάει η παρέμβαση αλλά κατά πόσο ο ειδικός κατανοεί τις ιδιαιτερότητες του αυτισμού.

«Πώς μπορούν να επιλεγούν οι ειδικοί;»

Καταρχήν εξαρτάται από το πλαίσιο το οποίο παρακολουθεί το παιδί.

Για παράδειγμα στο πλαίσιο του σχολείου ή κάποιου κέντρου θεραπείας οι ασχολούμενοι με το πρόγραμμα του παιδιού είναι συγκεκριμένοι και οι γονείς δεν έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν ένα συγκεκριμένο ειδικό.

Στην ελεύθερη αγορά οι γονείς και μπορούν να διαλέγουν τους ειδικούς και οφείλουν να παίρνουν πληροφορίες για τους ειδικούς προκειμένου να κάνουν την καλύτερη επιλογή.

«Πώς μπορούν να βοηθηθούν οι γονείς πρακτικά;»

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως μέσα από την καλή συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τους ειδικούς

ΚΟΥΡΤΗ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ

«Πώς να επικοινωνήσεις με τους επαγγελματίες όταν σε βλέπουν σαν “χρήμα”;»

Πολύ συχνά οι παρεχόμενες υπηρεσίες για τα παιδιά και τις οικογένειες παιδιών με αυτισμό είναι ακριβά αμειβόμενες, γεγονός που δημιουργεί μια επιπλέον επιβάρυνση στους γονείς. Αυτό γίνεται ακόμα πιο δυσβάσταχτο όταν οι οικογένειες νιώθουν πως δεν λαμβάνουν καμιά ουσιαστική βοήθεια για το παιδί τους. Από την άλλη μεριά «...η σχέση μεταξύ αυτών και των επαγγελματιών υγείας και εκπαίδευσης είναι καθοριστική για την εξέλιξη του παιδιού. Οι γονείς προκειμένου να υποστηρίξουν τις προσπάθειες των επαγγελματιών έχουν ανάγκη από πληροφορίες και καθοδήγηση, ενώ είναι αδύνατον για τους επαγγελματίες να καλύψουν τις ανάγκες χωρίς την πολύτιμη γνώση των γονέων σχετικά με το παιδί τους...» (Department of Education and Science, 1978). Ο συνδυασμός των παραπάνω μπορεί να κάνει τους γονείς να νιώθουν παγιδευμένοι, εξαρτημένοι, αδικημένοι και πολλές φορές μόνοι στη συνεργασία τους με τους ειδικούς.

«Σε πόσους ειδικούς πρέπει να πάει κανείς για να πάρει σωστή διάγνωση;»

Για πολλά χρόνια η ελλιπής γνώση πάνω σε θέματα που αφορούν το φάσμα του αυτισμού ταλαιπώρησε πολλές οικογένειες σε ό,τι αφορά το θέμα της διάγνωσης. Όμως ακόμα και σήμερα οι ειδικοί μπορεί να είναι επιφυλακτικοί και συχνά να μην δίνουν σαφή και συγκεκριμένη διάγνωση, ειδικότερα όταν το παιδί είναι μικρό (κάτω από 3 χρ.). Το γεγονός αυτό είναι πολύ ψυχοφθόρο για την οικογένεια που υποψιάζεται πως κάτι συμβαίνει με το παιδί και δεν μπορεί να βρει τι συμβαίνει. Συνήθως η οικογένεια σταματά την αναζήτηση της «σωστής» διάγνωσης όταν βρεθεί ο ειδικός που θα λύσει τις απορίες της σχετικά με τη συμπεριφορά του παιδιού. Δυστυχώς αυτό ακόμα και σήμερα μπορεί να πάρει αρκετό καιρό ανάλογα με την περιοχή όπου ζει η οικογένεια και τους ειδικούς που αποφασίζει να συμβουλευτεί.

«Το πρόβλημα είναι δικό μας. Οι ειδικοί δίνουν μόνο οδηγίες που δεν μπορούν να εφαρμόσουν.»

Οι προσδοκίες των γονέων από τους επαγγελματίες έχουν άμεση σχέση με την ποιότητα της αντίδρασής τους στη διάγνωση και με τις προσδοκίες που έχουν από το παιδί τους. Η κατανόηση των αντιδράσεων των γονέων, η υποστήριξη και η αναγνώριση των πεποιθήσεων και προσδοκιών τους αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία λειτουργικής σχέσης με τους επαγγελματίες, άτομα από τα οποία εξαρτώνται και τη βοήθεια των οποίων έχουν ανάγκη. Η βαθιά γνώση της διαταραχής και των διαθέσιμων υπηρεσιών, ή ευαισθησία και ο σεβασμός προς τους γονείς και το παιδί, η αυτογνωσία και η κριτική σκέψη είναι παράγοντες καθοριστικής σημασίας. Η εντύπωση προς τους γονείς πως μπορούν να απαντηθούν όλα τα ερωτήματα είναι επικίνδυνη και για τις δύο πλευρές. Οι εξηγήσεις για τη φύση, τα κύρια χαρακτηριστικά, τις πιθανές συνέπειες και την πρόγνωση του αυτισμού είναι πρωταρχικής σημασίας (Παπαγεωργίου, 2004).

«Μπορώ να ζητήσω από τον ειδικό να παρακολουθήσω την συνεδρία του με το παιδί μου;»

Είναι γνωστό πως τα παιδιά που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού έχουν φτωχή αυτοβιογραφική μνήμη και σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να μην τα καταφέρνουν να μεταφέρουν στους γονείς πληροφορίες για τις ημερήσιες δραστηριότητες τους. Επιπλέον, οι γονείς συχνά χρειάζονται τη βοήθεια των επαγγελματιών για τον τρόπο που επικοινωνούν, παίζουν και δουλεύουν με τα παιδιά τους στο σπίτι. Τα παραπάνω «αναγκάζουν» τους γονείς να ζητήσουν από τους επαγγελματίες να παρακολουθήσουν τις συνεδρίες με τα παιδιά τους. Βέβαια, όλα αυτά συμβαίνουν στα πλαίσια μια καλής συνεργασίας όπου υπάρχει εμπιστοσύνη και σεβασμός και όχι καχυποψία και επικριτική διάθεση ανάμεσα στις δύο πλευρές.

«Ποιος αποφασίζει για τους στόχους που τίθενται για το παιδί μου;»

Οι εκπαιδευτικοί στόχοι που τίθενται για το παιδί από τα Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες αποφασίζονται από το εκπαιδευτικό και ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό του ΚΔΑΥ σε συνεργασία με τους γονείς. Το Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ) που εφαρμόζεται ή θα έπρεπε να εφαρμόζεται στο σχολείο που φοιτά το παιδί έχει την ενυπόγραφη συγκατάθεση του γονέα - κηδεμόνα του παιδιού.

«Γιατί δεν με ακούνε οι ειδικοί;»

Γιατί δεν ακούνε και τις δικές μου ανάγκες και μιλάνε για το παιδί σαν να είναι μόνο του;»

Η διάγνωση οποιασδήποτε διαταραχής αποτελεί την πιο τραυματική στιγμή για τους γονείς. Η ποιότητα των διόδων επικοινωνίας που αναπτύσσονται κατά την κρίσιμη αυτή στιγμή είναι καθοριστική και διαμορφώνει την ποιότητα της αρχικής και της μελλοντικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των δύο πλευρών. Οι προσδοκίες των γονέων από τους επαγγελματίες έχουν άμεση σχέση με την ποιότητα της αντίδρασής τους στη διάγνωση και με τις προσδοκίες που έχουν από το παιδί τους. Η κατανόηση των αντιδράσεων των γονέων, η υποστήριξη και η αναγνώριση των πεποιθήσεων και προσδοκιών τους αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία λειτουργικής σχέσης με τους επαγγελματίες, άτομα από τα οποία εξαρτώνται και τη βοήθεια των οποίων έχουν ανάγκη (Παπαγεωργίου, 2004).

«Πώς θέτουμε κοινούς στόχους με τους ειδικούς.»

Πολύ συχνά οι στόχοι που θέτει η οικογένεια για την εκπαίδευση του παιδιού είναι διαφορετικοί από αυτούς που θέτουν οι ειδικοί. Οι προτεραιότητες της οικογένειας είναι συχνά διαφορετικές από αυτές του σχολείου. Εφόσον το Εξατομικευμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα (ΕΕΠ) που εφαρμόζεται ή θα έπρεπε να εφαρμόζεται στο

σχολείο που φοιτά το παιδί, έχει την ενυπόγραφη συγκατάθεση του γονέα- κηδεμόνα του παιδιού, ο γονέας έχει λόγο στον καθορισμό των στόχων. Ακόμα και στις περιπτώσεις που οι στόχοι δεν είναι κοινοί μπορεί τουλάχιστον να γίνουν σεβαστοί και να συμπεριληφθούν στο ΕΕΠ του παιδιού.

«Ποια στάση των γονέων είναι πιο αποτελεσματική στην συνεργασία με τους ειδικούς ώστε να βοηθηθεί καλύτερα το παιδί;»

Οι γονείς είναι οι 'ειδικοί' για το παιδί τους. Το γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα. Γνωρίζουν τις προσωπικές και οικογενειακές τους ανάγκες. Ο αμοιβαίος σεβασμός στις ικανότητες και τη θέση και των δύο πλευρών προωθεί την αποτελεσματική συνεργασία (Hornby, 1995). Μπορεί να υπάρχουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις μεταξύ γονέων και επαγγελματιών. Ωστόσο, η συζήτηση μπορεί να οδηγήσει σε συνδυασμένες προσπάθειες και αποφάσεις. Οι διαφωνίες πολλές φορές προωθούν τη συνεργασία. Οι διαφορετικές απόψεις δεν καταστρέφουν αναγκαστικά τη σχέση αλλά οδηγούν σε αλληλοκατανόηση (Dale, 1996). Άλλωστε '...η αποτελεσματική αντιμετώπιση των αναγκών των ατόμων με αναπτυξιακές διαταραχές εξαρτάται από την πλήρη συμμετοχή των γονέων.. Η σχέση μεταξύ αυτών και των επαγγελματιών υγείας και εκπαίδευσης είναι καθοριστική για την εξέλιξη του παιδιού. Οι γονείς προκειμένου να υποστηρίξουν τις προσπάθειες των επαγγελματιών έχουν ανάγκη από πληροφορίες και καθοδήγηση ενώ είναι αδύνατον για τους επαγγελματίες να καλύψουν τις ανάγκες χωρίς την πολύτιμη γνώση των γονέων σχετικά με το παιδί τους...' (Department of Education and Science, 1978)

ΝΟΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ

«Πώς μπορούμε να εμπιστευθούμε έναν ειδικό; Ποιά τα κριτήρια;»

Οι επαγγελματίες μόλις διαπιστώσουν την διαταραχή πρέπει:

- α) να πουν όλη την αλήθεια στους γονείς, να κοινοποιήσουν την διάγνωση,
- β) να δώσουν όλες τις πληροφορίες για τον αυτισμό και τις διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές,
- γ) αφού αξιολογήσουν το παιδί να εξηγήσουν στους γονείς τα ιδιαίτερα προβλήματα και τις δυσκολίες του,
- δ) να δώσουν ρεαλιστικές προσδοκίες στους γονείς ,
- ε) να απαντήσουν σε όλες τις ερωτήσεις που μπορούν με ειλικρίνεια
- στ) να κάνουν με τους γονείς τον εξατομικευμένο θεραπευτικό σχεδιασμό

Η σχέση οικογένειας – επαγγελματία στηρίζεται στην εμπιστοσύνη και τον αλληλοσεβασμό .

Οι επαγγελματίες πρέπει:

- να έχουν συνεχώς μια ειλικρινή, τακτική, επικοινωνιακά καλή συνεργασία με την οικογένεια, αναγνωρίζοντας ότι αυτοί ζουν με το παιδί και μπορούν να είναι οι καλλίτεροι παρατηρητές και εκπαιδευτές,
- να μην ξεχνούν ποτέ την ηθική και τη δεοντολογία,
- να παρέχουν διαρκή, επαρκή υποστήριξη και συμβουλευτική καθοδήγηση σε όλα τα μέλη

Οι γονείς πρέπει:

- να εμπιστεύονται τον επαγγελματία, αν όχι ποιος ο λόγος συνέχισης της συνεργασίας;
- να διατηρούν τους όρους του άτυπου «θεραπευτικού συμβολαίου», που έχουν αποδεχτεί τα δυο μέρη,
- να είναι ειλικρινείς, να δίνουν πληροφορίες έγκυρες και σωστές, να βοηθούν με ενεργό συμμετοχή στο θεραπευτικό και εκπαιδευτικό έργο ως «συνεκπαιδευτές».

Όταν υπάρχουν διαφωνίες μεταξύ γονέων και επαγγελματιών πρέπει:

- να γίνεται διάλογος και συζήτηση
- δεν πρέπει κανείς από τους δυο να παραμένει ακλόνητος στη θέση του για το θέμα εάν διαπιστωθεί ότι ο άλλος έχει δίκιο.
- Αν υπάρχει έντονη, συνεχής διαφωνία το θεραπευτικό συμβόλαιο πρέπει να διακόπτεται.

«Ο ειδικός μπορεί να βάζει τα όρια για το επιθυμητό εκάστοτε αποτέλεσμα. Εγώ ο γονιός μπορώ;»

Μπορείτε και επιβάλλεται.

**«Υπάρχουν προοπτικές σύγκλισης; Τι εννοούμε με τον όρο σύγκλιση;
Τι προϋποθέτει μια καλή συνεργασία.
Η σύγκλιση αφορά γονείς και επαγγελματίες ή την ευρύτερη οικογένεια και τους
επαγγελματίες;»**

Από τους επαγγελματίες του χώρου οι γονείς περιμένουν:

- Σαφή διάγνωση. Πρέπει να ξέρουν τι έχει το παιδί τους. «Η διάγνωση και η αξιολόγηση ανήκει στους γονείς»
- Να έχουν καλή ενημέρωση, συνεργασία στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του θεραπευτικού – εκπαιδευτικού προγράμματος και κάθε δυνατή συμβουλευτική υποστήριξη
- Πάνω απ' όλα μια σχέση εμπιστοσύνης

Οι γονείς που τα παιδιά τους πηγαίνουν σε κέντρο ημέρας ή σχολείο συνήθως επιθυμούν :

- Ξεκάθαρες και λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με το παιδί τους.
- Να γνωρίζουν ποιο είναι το πρόγραμμα του κέντρου ή του σχολείου και ποια είναι η συμμετοχή του παιδιού στα θεραπευτικά και εκπαιδευτικά προγράμματα του πλαισίου.
- Να αισθάνονται ότι είναι ευπρόσδεκτοι σε οποιαδήποτε επαφή με το πλαίσιο και τους εκπαιδευτές του παιδιού και ότι η συμμετοχή τους στην θεραπευτική – εκπαιδευτική παρέμβαση είναι σημαντική.
- Να υποστηρίζονται από το θεραπευτικό και εκπαιδευτικό προσωπικό.
- Να νοιώθουν ότι το προσωπικό συμπαθεί την οικογένεια και νοιάζεται γι αυτήν.
- Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης και μετά τις ώρες εκπαίδευσης στο σχολείο ή το κέντρο.

Οι γονείς πρέπει:

- να εμπιστεύονται τον επαγγελματία, αν όχι ποιος ο λόγος συνέχισης της συνεργασίας;
- να διατηρούν τους όρους του άτυπου «θεραπευτικού συμβολαίου», που έχουν αποδεχτεί τα δυο μέρη,
- να είναι ειλικρινείς, να δίνουν πληροφορίες έγκυρες και σωστές, να βοηθούν με ενεργό συμμετοχή στο θεραπευτικό και εκπαιδευτικό έργο ως «συνεκπαιδευτές».

Η συνεργασία αφορά όλη την οικογένεια και προϋποθέτει:

- κοινή φιλοσοφία,
- διάλογο και ανταλλαγή πληροφοριών,
- ειλικρινή, τακτική και επικοινωνιακά καλή συνεργασία,
- να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στις παρατηρήσεις της οικογένειας, διότι τα μέλη της ζουν με το παιδί και το γνωρίζουν καλύτερα,
- τη συμμετοχή της οικογένειας στον σχεδιασμό και την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος του παιδιού.

«Οφείλουν οι ειδικοί να ακούνε τους γονείς και να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τις παρατηρήσεις τους;»

Οφείλουν και επιβάλλεται.

«Πώς μπορούν να συνεργαστούν γονείς και εκπαιδευτές όταν δεν συναντούν ο ένας τον άλλον (και οι εκπαιδευτές, θεραπευτές μεταξύ τους);»

Το να μην συναντώνται το θεωρώ αδιανόητο.

«Πώς καταστρώνεται ένα θεραπευτικό πλάνο από κοινού (από γονείς και επαγγελματίες);»

Με βάση τις αξιολογήσεις ιεραρχούνται οι στόχοι. Οι επαναξιολογήσεις και ο επαναπροσδιορισμός των στόχων γίνονται σε τακτικά διαστήματα.

Η διάγνωση-αξιολόγηση, για να είναι πλήρης, γίνεται σε τρία διαδοχικά στάδια:

1. λήψη εκτενούς ιατρικού, αναπτυξιακού, κοινωνικού ιστορικού
2. άμεση συστηματική παρατήρηση του παιδιού και αξιολόγηση κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού και άλλων δραστηριοτήτων
3. εξέταση με σταθμισμένες κλίμακες, δοκιμασίες, «εργαλεία αξιολόγησης»

Με τη λήψη του ιστορικού διερευνώνται η πορεία του παιδιού στα διάφορα στάδια ανάπτυξης, το οικογενειακό περιβάλλον, η οικογενειακή κατάσταση.

Ορισμένα ερωτηματολόγια όπως το Autism Behavior Checklist (ABC) βοηθούν να προσδιοριστεί αν το παιδί πρέπει να παραπεμφθεί για εξετάσεις και αξιολογήσεις προκειμένου να διαπιστωθεί ο αυτισμός.

Στο στάδιο της διάγνωσης και αξιολόγησης, πραγματοποιείται η συστηματική και προσεκτική παρατήρηση του παιδιού. Η παρατήρηση, εάν είναι εφικτό, γίνεται σε οικείους και μη οικείους χώρους καθώς και με γνωστά και μη πρόσωπα. Με την παρατήρηση του παιδιού και τις πληροφορίες από την οικογένεια διαμορφώνουμε μια πιο σφαιρική αντίληψη των δυνατοτήτων και των αναγκών του. Επιπλέον, η παρατήρηση μας βοηθά να επιλέξουμε τις κατάλληλες κλίμακες αξιολόγησης, οι οποίες ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες και το επίπεδο του παιδιού.

Η αξιολόγηση που βασίζεται στις κλίμακες και δοκιμασίες πρέπει να γίνεται με πολύ προσοχή, μόνο από έμπειρους επαγγελματίες διάφορων ειδικοτήτων.

Αφού οριστικοποιηθεί η διάγνωση, οι επαγγελματίες την κάνουν γνωστή στους γονείς, προσφέροντας ταυτόχρονα μια σαφή εικόνα αυτού που συμβαίνει στο παιδί και του τι θα ακολουθήσει. Οι γονείς θα πρέπει να έχουν μια σωστή, έγκυρη συμβουλευτική υποστήριξη και σαφή καθοδήγηση.

Ακολουθεί ο θεραπευτικός - εκπαιδευτικός σχεδιασμός, που γίνεται με την συνεργασία των γονέων και καθορίζονται οι παρεμβάσεις και το εξατομικευμένο (όχι πάντα ατομικό) εκπαιδευτικό πρόγραμμα του παιδιού.

«Υπάρχει περίπτωση να ταυτίζονται οι απόψεις γονέων και επαγγελματιών;»

Συμβαίνει κι αυτό, αλλά συνήθως έχουμε σύγκλιση.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΑΓΙΑ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ

«Πώς να επιλέξει κανείς τον κατάλληλο θεραπευτή στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα;

Ποιόν σε δημόσιο; Ποιόν σε ιδιωτικό τομέα;»

Ο όρος ‘κατάλληλος θεραπευτής’, τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, χαρακτηρίζει τον εξειδικευμένο επαγγελματία στον τομέα του αυτισμού, που είναι σε θέση να επικοινωνήσει στους γονείς την επάρκειά του. Είναι ο επαγγελματίας που κατανοεί τις ανάγκες του παιδιού και της οικογένειας, θέτει ξεκάθαρους θεραπευτικούς στόχους που έχουν νόημα για το συγκεκριμένο παιδί και τους γονείς, με τους οποίους συνεργάζεται στενά, διαπραγματεύεται με ευελιξία, τους εκπαιδεύει και τους υποστηρίζει ώστε να λειτουργήσουν ως συν-θεραπευτές.

«Γιατί προτείνεται λογοθεραπεία ή εργοθεραπεία; Είναι τρόποι αντιμετώπισης του αυτισμού;»

Η λογοθεραπεία και η εργοθεραπεία δεν είναι θεραπείες εκλογής για την αντιμετώπιση του αυτισμού και των συναφών διαταραχών. Οι θεραπείες αυτές μεμονωμένα δεν είναι επαρκείς. Μπορεί όμως να αποτελέσουν επιπρόσθετα στοιχεία ενός ολοκληρωμένου προγράμματος παρέμβασης. Π.χ. η μέθοδος της αισθητηριακής ολοκλήρωσης, που γίνεται από εξειδικευ-μένους εργοθεραπευτές, δεν αποτελεί ολοκληρωμένη θεραπευτική πρόταση, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις είναι ουσιαστικό συμπληρωματικό στοιχείο μιας σφαιρικής παρέμβασης. Επίσης, όταν υπάρχουν συγκεκριμένες ενδείξεις, η εξατομικευμένη λογοθεραπεία, που εστιάζεται στην ενίσχυση της επικοινωνίας, ανάλογα με το αναπτυξιακό επίπεδο του παιδιού και στη γενίκευση των αποτελεσμάτων σε διαφορετικά πλαίσια, είναι κεντρικής σημασίας.

«Ειδικός: Πόσο ειδικός. Πως θα το καταλάβουμε;»

‘Ειδικός’ στον τομέα του αυτισμού είναι ο επαγγελματίας υγείας ή εκπαίδευσης, που είναι εξειδικευμένος, αλλά είναι ταυτόχρονα ικανός να επικοινωνήσει στους γονείς την επάρκειά του στο ρόλο του. Ο ειδικός είναι άμεσος, ανοιχτός και ειλικρινής. Είναι διαθέσιμος να συζητήσει με τους γονείς και είναι σε θέση να δώσει απαντήσεις σε όλα τα ερωτηματικά και τις απορίες τους, που έχουν απαντηθεί από έγκυρες επιστημονικές έρευνες. Είναι ο επαγγελματίας που δίνει στους γονείς τη δυνατότητα να κατανοήσουν τι συμβαίνει στο παιδί τους.

«Συνεργασία με ειδικούς»

Η στενή συνεργασία μεταξύ των γονέων και των επαγγελματιών υγείας και εκπαίδευσης είναι καθοριστικής σημασίας στη μακροχρόνια εξέλιξη ενός παιδιού με αυτισμό. Οι επαγγελματίες είναι 'ειδικοί' στον τομέα τους, ενώ οι γονείς είναι 'ειδικοί' στο παιδί τους, το γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα και είναι υπεύθυνοι για την εξέλιξη και την ποιότητα της ζωής του. Η σχέση εμπιστοσύνης και αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ γονέων και επαγγελματιών υποστηρίζει και τις δυο πλευρές να πετύχουν το καλύτερο για το συγκεκριμένο παιδί. Οι γονείς και οι επαγγελματίες, που εμπλέκονται στη φροντίδα, στην παροχή υπηρεσιών υγείας και στην εκπαίδευση ενός παιδιού με αυτισμό, δεν μπορεί παρά να είναι συν-θεραπευτές.

«Πώς μπορούμε να εκπαιδευτούμε; Δεν μπορούμε να οργανωθούμε ώστε να το πετύχουμε;»

Η εκπαίδευση των γονέων είναι καθοριστικής σημασίας στη μακροχρόνια έκβαση των δυσκολιών των ατόμων με αυτισμό. Η εκπαίδευση αυτή μπορεί να αποτελέσει στόχο του συλλόγου γονέων και να πραγματοποιηθεί με τη συνεργασία εξειδικευμένων επιστημόνων.

ΦΟΥΣΚΑ ΣΤΕΦΑΝΙΑ

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ

«Πώς μπορούν να συνεργάζονται οι γονείς – ειδικοί κατά τη διάρκεια της φοίτησης των παιδιών με αυτισμό στο σχολείο;»

Σύγκλιση και συνεργασία κατά την εκπαιδευτική ένταξη.

Η υλοποίηση προγραμμάτων ειδικής εκπαίδευσης από τα σχολεία από τα σχολεία και η επιτυχία τους, στηρίζεται σε ένα μεγάλο ποσοστό στη ολοκληρωμένη συνεργασία των γονέων και των ειδικών, που εμπλέκονται τόσο στο ενδοσχολικό πλαίσιο όσο και κατά τη διάρκεια του εξωσχολικού χρόνου. Οι γονείς οφείλουν να παρέχουν στο σχολείο όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, είτε αυτές προκύπτουν από τη διαδικασία της γνωμάτευσης ή της αξιολόγησης, είτε από την υλοποίηση θεραπευτικών προγραμμάτων που πραγματοποιούνται εκτός της τυπικής εκπαιδευτικής δομής.

Η σύνδεση θεραπειών, εκπαιδευτών, γονέων και σχολείου μπορεί να οργανωθεί με πρωτοβουλία οποιασδήποτε από τις εμπλεκόμενες πλευρές και να συστηματοποιηθεί με προγραμματισμένες συναντήσεις ή ακόμη και με προγραμματισμένες ανταλλαγές γραπτών πληροφοριών (λίστες με στόχους με μεθόδους και με αποτελέσματα) ώστε να υπάρχει συμφωνία στόχων, μεθόδων, συνέχειας του προγράμματος και συνεχή ροή διάχυσης πληροφοριών.

«Πώς να προσεγγίσουν τους ειδικούς και τους επαγγελματίες;

Πώς μπορούμε να πλησιάσουμε τους επαγγελματίες χωρίς να νιώθουν ότι τους ελέγχουμε;

Γιατί υπάρχει άρνηση από τους επαγγελματίες να συνεργαστούν με τους γονείς;»

Η προσέγγιση γονέων-ειδικών αποτελεί σημαντικό μέρος για κάθε πρόγραμμα παρέμβασης και φυσικά βασικό παράγοντα της επιτυχούς υλοποίησης του. Η προσέγγιση αυτή θα πρέπει να γίνεται με τις καλύτερες προθέσεις και με θετική διάθεση και από τις δύο πλευρές για πραγματική συνεργασία. Ο σεβασμός θα πρέπει να διακρίνει την όποια συνάντηση σε συνδυασμό με την ειλικρίνεια αλλά και τις ξεκαθαρισμένες προϋποθέσεις και απαιτήσεις αυτής της συνεργασίας. Η αντικειμενική περιγραφή, εκ μέρους των γονέων, των ικανοτήτων, δεξιοτήτων, προβλημάτων και δυσκολιών του παιδιού τους, βοηθάει κάθε ειδικό στον καθορισμό του προγράμματος παρέμβασης.

Η πρόθεση για ειλικρινή συνεργασία και όχι για έλεγχο του ειδικού γίνεται διακριτή τόσο με την κατανόηση εκ μέρους της οικογένειας όταν δεν έχει την επιθυμητή έκβαση ένα πρόγραμμα, όσο και με την πρόθεση να αναζητήσουν από κοινού την αιτία της αποτυχίας. Πολλές φορές όταν δεν τηρούνται αυτές οι προϋποθέσεις, οι ειδικοί αισθάνονται ότι ελέγχονται και μάλιστα αυστηρά ή και άδικα. Αυτή τους η εντύπωση τούς κάνει αρνητικούς στη συνεργασία και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι και οι ίδιοι δεν στηρίζονται ουσιαστικά από κάπου (δεν υπάρχει επιστημονική εποπτεία, δεν υπάρχουν ομάδες υποστήριξης των ειδικών, δεν εργάζονται στις καλύτερες συνθήκες από πλευράς υποδομής και μέσων) συμπεριφέρονται αρνητικά. Η αναγνώριση των ορίων του ρόλου της κάθε

πλευράς και η παραδοχή του γονέα πως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υποκαθιστά τον ειδικό (ακόμη και όταν είναι) και η παραδοχή του ειδικού ότι ο γονέας είναι αυτός που γνωρίζει καλύτερα το παιδί του και τις ανάγκες του, ίσως είναι το σημείο κλειδί της επιτυχούς σύγκλισης.

«Οι επαγγελματίες κατά πόσο είναι ειδικοί στον αυτισμό;»

Τα σημαντικότερα στοιχεία σύγκλισης κατά επαγγελματική ειδικότητα με τους γονείς.

Η εικόνα της επιστημονικής κατάρτισης και εμπειρίας των ειδικών που τα τελευταία χρόνια ασχολούνται με τα παιδιά με αυτισμό είναι ασιδόδοξη. Οι περισσότεροι έχουν βασικές αλλά και μεταπτυχιακές σπουδές ή σπουδές ειδίκευσης σχετικές με το αντικείμενο της ειδικότητάς τους. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ακόμη η δυνατότητα για μεταπτυχιακές σπουδές με εξειδίκευση στις αναπτυξιακές διαταραχές, αλλά πολλά μεταπτυχιακά προγράμματα έχουν σαν γνωστικό αντικείμενο τον αυτισμό. Ο γονέας είναι αυτός βέβαια που για ακόμη μια φορά πρέπει να φροντίσει να διαπιστώσει την αξιοπιστία των σπουδών του ειδικού που ασχολείται με το παιδί του. Η καλή δική του ενημέρωση για τα βασικά επαγγελματικά προσόντα που πρέπει να έχει κάθε ειδικός είναι αυτή που θα τον κατευθύνει να εντοπίσει ειδικούς με εξειδίκευση, γνώση, εμπειρία και συνέπεια.

Οι ειδικότητες που είναι απαραίτητες κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης ενός ατόμου με αυτισμό ποικίλουν και προέρχονται από διαφορετικούς επιστημονικούς χώρους. Παιδοψυχίατροι, αναπτυξιολόγοι, ψυχίατροι και άλλες ιατρικές ειδικότητες συνεργάζονται με τους γονείς από την κρίσιμη φάση της διάγνωσης και σχεδόν για όλη τη διάρκεια της ζωής τους και συνήθως είναι αυτές οι ειδικότητες που γνωρίζουν καλύτερα την εξέλιξη γύρω από την επιστημονική έρευνα και μπορούν να πληροφορήσουν έγκυρα και έγκαιρα τους γονείς. Στη συνέχεια και, ανάλογα τις θεραπευτικές – εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που ακολουθεί ένα άτομο με αυτισμό, ειδικοί όπως ψυχολόγοι (σχολικοί, κλινικοί), λογοθεραπευτές, ειδικοί παιδαγωγοί, εργοθεραπευτές, γυμναστές κ.ά συνεργάζονται με τους γονείς προσφέροντας ο καθένας σύμφωνα με την ειδικότητα του τις υπηρεσίες του. Σε διαφορετικό βαθμό σε κάθε αναπτυξιακό ορόσημο.

«Ποιες είναι οι παρεμβάσεις (θεωρητικά πλαίσια) που υφίστανται και πως εντοπίζονται οι ειδικοί;

Είναι σκόπιμο να εμπλέκονται διαφορετικές θεωρητικές παρεμβάσεις;

Πώς μπορούν οι γονείς να επιβεβαιώνονται για την αξιοπιστία των προγραμμάτων παρέμβασης;»

Σε αντίθεση με τις προηγούμενες χρονικές περιόδους, στην Ελλάδα πλέον υπάρχουν δομές οργανωμένες και αξιόπιστες, όπου και υλοποιούνται διαφορετικά προγράμματα παρέμβασης των οποίων η αποτελεσματικότητα αποδεικνύεται με συνεχείς έρευνες. Θεραπευτικές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις όπως το TEACCH (δομημένη διδασκαλία), το ABA (εφαρμοσμένη ανάλυση συμπεριφοράς) ή συστήματα εκμάθησης εναλλακτικής επικοινωνίας όπως το PECS υλοποιούνται σε πολλές δομές, ωστόσο η επιτυχής επιλογή παρεμβάσεων ή θεραπευτικών μεθόδων είναι μία δύσκολη πραγματικά διαδικασία και το βάρος της πέφτει στους ώμους των γονέων. Οι ειδικοί που είναι εξειδικευμένοι σε κάποια από αυτές τις παρεμβάσεις προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε διάφορους χώρους ιδιωτικούς ή δημόσιους.

Οι γονείς θα πρέπει να φροντίζουν ώστε να έχουν την κατάλληλη πληροφόρηση για να επιλέγουν επιτυχώς κάποια από αυτές τις παρεμβάσεις. Η συζήτηση με τους ειδικούς πριν από κάθε επιλογή, με θέματα όπως το θεωρητικό πλαίσιο της παρέμβασης, την προσέγγιση της βιβλιογραφίας αλλά και την εμπειρία των ειδικών, είναι μία συνδυαστική μέθοδος για να εντοπιστεί το κατάλληλο πλαίσιο (δομές και ειδικοί).

Τέλος το θεωρητικό υπόβαθρο των παρεμβάσεων δεν είναι κοινό έτσι μάλλον είναι λίγο δύσκολο να εμπλέκονται διαφορετικές παρεμβάσεις και ίσως να μην οδηγεί στα καλύτερα αποτελέσματα. Η εμπλοκή διαφορετικών θεραπευτικών ή εκπαιδευτικών παρεμβάσεων ίσως να μην είναι υπέρ του παιδιού αλλά ούτε και της οικογένειάς του καθώς θα δημιουργείται σύγχυση τόσο από τις μεθόδους όσο και από τους στόχους.

Ποια διαγνωστικά εργαλεία είναι αξιόπιστα;

Τα διαγνωστικά εργαλεία που τελευταία χρησιμοποιούνται από τις επίσημες διαγνωστικές δομές είναι κατά κύριο λόγο αξιόπιστα. Οι επαγγελματίες του χώρου υγείας (παιδοψυχίατροι, ψυχολόγοι) που κατά κύριο λόγο ασχολούνται με τη διάγνωση χρησιμοποιούν εργαλεία τα οποία

χρησιμοποιούνται διεθνώς και έχουν σταθμιστεί για την εγκυρότητά τους και στην Ελλάδα. Η διάγνωση είναι η αρχή, αλλά ο παράγοντας που θα αποτελέσει το εφαλτήριο για την αποτελεσματική παρέμβαση είναι η ολοκληρωμένη αξιολόγηση, η οποία επιτυγχάνεται τόσο με τυπικές κλίμακες αξιολόγησης όπως το CARS και άλλα εργαλεία, αλλά και με άτυπα μέσα αξιολόγησης όπως η παρατήρηση στον ελεύθερο χρόνο, σε δομημένες δραστηριότητες, στο παιχνίδι και από διαγνωστικές από τις συνεντεύξεις με τους γονείς.

«Ποιος είναι ο τρόπος να συνεργαστούμε με τους ειδικούς για τα θέματα στόχων (ρεαλιστική στοχοθεσία);»

Τρόποι αξιολόγησης και συνεργασίας

Η ρεαλιστική στοχοθεσία και η επένδυση σε αντικειμενικές προσδοκίες, βοηθούν στην καλύτερη υλοποίηση του προγράμματος παρέμβασης. Από την αναλυτική αξιολόγηση των αναπτυξιακών τομέων θα προκύψουν οι ικανότητες και οι δεξιότητες αλλά και οι δυσκολίες του παιδιού, αυτά τα στοιχεία θα ορίσουν και τους στόχους της παρέμβασης. Οι ειδικοί θα πρέπει να ενημερώνουν αναλυτικά τους γονείς για τα στοιχεία της αξιολόγησης και για τα σημεία που θα πρέπει να θεωρούνται αφετηρία και στόχοι του προγράμματος. Οι γονείς θα πρέπει σε κάθε φάση του προγράμματος να συνεργάζονται με τους ειδικούς για να επιλέγουν από κοινού εφικτούς στόχους των οποίων η επιτυχής υλοποίηση θα μπορεί να ελεγχθεί σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα.

Η επίτευξη ή όχι των στόχων πρέπει να ελέγχεται σε τακτά και προγραμματισμένα χρονικά διαστήματα με σταθερές μεθόδους. Οι γονείς δεν πρέπει μόνο να ενημερώνονται αλλά και να συνεισφέρουν με τις πληροφορίες τους και τη δική τους αξιολόγηση προκειμένου κάθε πρόγραμμα να αξιολογείται και επαναπροσδιορίζεται αντικειμενικά και ουσιαστικά οι μέθοδοι και οι στόχοι.

«Μπορεί ακόμη και η καλύτερη συνεργασία Ειδικών – Γονέων να κατανικήσει τις όποιες αρνητικές προβλέψεις που υπάρχουν για το παιδί;

Ποιες είναι οι πιθανότητες να εκπαιδευτούν – πληροφορηθούν τόσο οι γονείς που να μπορούν να ζητούν την κατάλληλη πληροφορία;

Πόσο μπορεί να επηρεάσει την εξέλιξη του παιδιού η συμμετοχή του γονέα στο πρόγραμμα και πως αυτή γίνεται ουσιαστική και αποτελεσματική;»

Η αποτελεσματική συνεργασία ειδικών και γονέων ενδεχομένως να είναι ο βασικότερος παράγοντας που θα οδηγήσει κάθε πρόγραμμα στην επίτευξη των στόχων του. Η αναπλαισίωση του προγράμματος και η ανατροφοδότηση των δύο πλευρών με την εμπειρία της εφαρμογής του προγράμματος μπορεί να καταδείξει τόσο τα θετικά του σημεία όσο και τις δυσκολίες ή τις αποτυχίες του. Οι δυσκολίες μπορούν ευκολότερα να ξεπεραστούν αν υπάρχει συνεργασία, καθώς εντοπίζονται εγκαίρως και γίνεται από κοινού επαναπροσδιορισμός των μεθόδων και των στόχων προκειμένου να ξεπερνιούνται τα προβλήματα. Όλα αυτά μπορούν να επιτευχθούν με την καλύτερη δυνατή εκπαίδευση των γονέων.

Οι ευκαιρίες για εκπαίδευση των γονέων ολοένα και αυξάνονται. Είναι πλέον κοινά αποδεκτό ότι οι εκπαιδευμένοι γονείς είναι αυτοί που έχουν λιγότερο άγχος, είναι πιο λειτουργικοί, διατηρούν πιο εποικοδομητική στάση και φυσικά είναι οι καλύτεροι συνθεραπευτές. Τα μέσα διάδοσης της γνώσης φέρνουν πιο κοντά τους γονείς στο πρόβλημα του αυτισμού και είναι βέβαιο πλέον πως εκπαιδεύονται τόσο με τυπικούς όσο και με άτυπους τρόπους. Τα περισσότερα κέντρα στα οποία γίνεται διάγνωση και ακολουθεί πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης, διαθέτουν μικρότερες ή μεγαλύτερες υποδομές για την ενημέρωση των γονέων και για την εκπαίδευσή τους. Ο περιορισμένος αριθμός αυτών των δομών ίσως να είναι απογοητευτικός, ωστόσο η αύξηση αυτών των δομών τα τελευταία χρόνια επιτρέπει αισιοδοξία, ότι σύντομα θα υπάρχουν αρκετές τέτοιες δομές.

Η συμμετοχή στο πρόγραμμα των γονέων σημαίνει γενίκευση στόχων και μεθόδων, αναπλαισίωση και ανατροφοδότηση για όλο το πρόγραμμα. Είναι διαπιστωμένο ότι αν οι γονείς δεν συμμετέχουν, δεν συνεχίζουν και δεν ακολουθούν τις βασικές αρχές του προγράμματος στην εκπαίδευση στο σπίτι, τότε το πρόγραμμα παρέμβασης είναι χωρίς συνέχεια και βέβαιο είναι ότι δεν θα οδηγηθεί στα αναμενόμενα αποτελέσματα.

«Ποια είναι τα βασικά στοιχεία ηθικής και δεοντολογίας που πρέπει να διέπουν την άσκηση των επαγγελματιών υγείας;»

Η ηθική και η δεοντολογία άσκησης επαγγελμάτων στο χώρο της υγείας και της ειδικής αγωγής είναι κάτι που ακόμη δεν έχει γίνει αναπόσπαστο μέρος άσκησης των σχετικών επαγγελμάτων στην Ελλάδα. Η γνώση του κώδικα ηθικής κάθε επαγγελματία είναι μία από τις σημαντικότερες υποχρεώσεις του. Οι κώδικες αυτοί έχουν καταρτιστεί από τους ίδιους τους επαγγελματίες και στο περιεχόμενό τους συγκεντρώνεται όλη η εμπειρία κατά τη διάρκεια της άσκησης των επαγγελμάτων τους. Κάθε μία ειδικότητα διαθέτει το δικό της κώδικα ηθικής και δεοντολογίας άσκησης του επαγγέλματός της. Τα βασικότερα σημεία σε αυτούς τους κώδικες αφορούν την προστασία των ατόμων που ακολουθούν προγράμματα καθώς και των οικογενειών τους από σωματικά ή και ψυχικά τραύματα, από την εκμετάλλευση τους από μη έμπειρους επαγγελματίες, αφορούν όμως και τις υποχρεώσεις των ίδιων των επαγγελματιών απέναντι στα πρόσωπα που εργάζονται μαζί τους, τους συναδέλφους τους αλλά και τη γνώση που πρέπει να έχουν προκειμένου να προσφέρουν αποτελεσματικά τις υπηρεσίες τους.